

Maturalny Konkret:

wszystkie epoki,
lektury i motywy

ZDAJDOBRCZE.PL

Spis treści

Jak korzystać z tego ebooka?	4
Antyk	5
Starożytność: człowiek między bogami, losem i rozumem	5
„Mitologia”, część I: Grecja - Jan Parandowski	6
„Iliada” - fragmenty - Homer	8
„Antygona” Sofokles	9
Horacy - wybrane utwory poetyckie	11
Biblia	13
Księga Rodzaju - fragmenty	14
Księga Hioba - fragmenty	15
Księga Koheleeta - fragmenty	16
Księga Psalmów - fragmenty	17
Apokalipsa św. Jana - fragmenty	18
Średniowiecze	20
Średniowiecze: świat podporządkowany Bogu	20
„Bogurodzica”	21
„Lament świętokrzyski”	22
„Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią”	23
„Pieśń o Rolandzie”	25
Średniowiecze w skrócie	26
Renesans	28
Renesans: człowiek, rozum i odpowiedzialność	28
„Pieśń IX” ks. I	29
„Pieśń V ks.” II	30
Treny IX, X, XI	31
„Makbet”	33
„Odprawa posłów greckich” (lektura nieobowiązkowa)	35
Renesans w skrócie	35
Barok	37
Barok: świat w napięciu	37
Mikołaj Sęp Szarzyński, „Sonet IV. O wojnie naszej, którą wiedzimy z szatanem, światem i ciałem”	38
Mikołaj Sęp Szarzyński, „Sonet V. O nietrwałej miłości rzeczy świata tego”	39
Daniel Naborowski, „Krótkość żywota”	40
Daniel Naborowski, „Na toż”	41
Daniel Naborowski, „Marność”	42
Jan Andrzej Morsztyn, „Do galerników”	42
Jan Andrzej Morsztyn, „Do trupa”	43
Jan Andrzej Morsztyn, „Niestatek”	44

Sarmatyzm, Pasek, Potocki (nieobowiązkowe)	45
Molier, „Skąpiec”	46
Barok w skrócie	49
Oświecenie	50
Oświecenie: rozum, reforma, odpowiedzialność	50
Ignacy Krasicki, bajki - zestaw minimum	51
Ignacy Krasicki, „Żona modna”	52
Ignacy Krasicki, „Hymn do miłości ojczyzny”	55
Oświecenie w skrócie	57
Romantyzm	58
Romantyzm: uczucie, wolność, naród	58
Adam Mickiewicz, „Oda do młodości”	59
Adam Mickiewicz, „Romantyczność”	60
Wybrane ballady Mickiewicza	61
Adam Mickiewicz, wybrane „Sonety krymskie”	62
Adam Mickiewicz, „Dziady” cz. III	63
Juliusz Słowacki, „Testament mój”	64
Dziady cz. II i „Pan Tadeusz”	65
Romantyzm w skrócie	66
Pozytywizm	68
Pozytywizm: praca zamiast złudzeń	68
Bolesław Prus, „Lalka”	69
Henryk Sienkiewicz, „Potop”	71
Fiodor Dostojewski, „Zbrodnia i kara”	72
Pozytywizm w skrócie	74
Młoda Polska	76
Młoda Polska: między niemocą a potrzebą czynu	76
Stanisław Wyspiański, „Wesele”	77
Władysław Stanisław Reymont, „Chłopi”	79
Poezja Młodej Polski	81
Młoda Polska w skrócie	82
Dwudziestolecie międzywojenne	84
Dwudziestolecie: nowoczesność z cieniem katastrofy	84
Stefan Żeromski, „Przedwiośnie”	85
Witold Gombrowicz, „Ferdynand”	88
Poezja dwudziestolecia — materiał reprezentatywny	90
Dwudziestolecie w skrócie	92
Wojna i okupacja	94
Wojna i okupacja: literatura po katastrofie	94
Tadeusz Borowski, „Proszę państwa do gazu”	95

Hanna Krall, „Zdążyć przed Panem Bogiem”	97
Gustaw Herling-Grudziński, „Inny świat”	98
Poezja wojny i okupacji	100
Wojna i okupacja w skrócie	102
Współczesność.....	104
Współczesność po 1945 roku	104
Albert Camus „Dżuma”	105
George Orwell „Rok 1984”	107
Sławomir Mrożek „Tango”	109
Marek Nowakowski „Górą „Edek”	111
Andrzej Stasiuk „Miejsce”	112
Olga Tokarczuk „Profesor Andrews w Warszawie”	113
Ryszard Kapuściński „Podróże z Herodotem”	114
Współczesność w skrócie	117

Jak korzystać z tego ebooka?

Nie czytaj wszystkiego naraz. Ucz się tego, co możesz wykorzystać.

★ NAJWAŻNIEJSZA ZASADA

Nie ucz się nazw. Ucz się sensów.

Przy każdej lekturze znajdziesz: o czym jest utwór, jaki problem pokazuje, jaki konkretny przykład trzeba pamiętać, jakie motywy można wykorzystać i co powiedzieć na maturze.

Jak pracować z kartą lektury

1. Najpierw przeczytaj jednozdaniowy sens utworu.
2. Potem zapamiętaj 2-4 konkretne sceny lub obrazy.
3. Następnie przejdź do motywów i zobacz, jak przykład łączy się z problemem.
4. Na końcu sprawdź ramkę: Jeśli masz zapamiętać tylko 5 rzeczy.

02 PLAN MINIMUM

Jeśli masz bardzo mało czasu

Opanuj to, co jest w ramce, to będzie krótkie wprowadzenie na to, co najważniejsze.

Stałe oznaczenia

MINIMUM informacja, bez której nie powinieneś przechodzić dalej.

KONKRET scena, obraz, bohater lub wydarzenie, które może stać się argumentem.

MOTYW problem pokazany przez konkretny przykład, a nie samo hasło.

NA MATURZE sposób wykorzystania utworu w wypracowaniu lub odpowiedzi ustnej.

Średniowiecze

Średniowiecze: świat podporządkowany Bogu

Najważniejsze jest nie to, ile nazw pamiętasz, ale czy rozumiesz, jaki porządek wartości pokazuje epoka.

1. Ramy i obraz świata

RAMY Umowne ramy średniowiecza to 476-1453 lub 1492. Dla matury ważniejsze od dat jest przejście od kultury antycznej do chrześcijańskiego, hierarchicznego obrazu świata.

TEOCENTRYZM Bóg znajduje się w centrum świata. Życie doczesne jest ważne, ale stanowi drogę do wieczności; najwyższe wartości to zbawienie, wiara i dobro duchowe.

UNIWERSALIZM Europa tworzy wspólnotę chrześcijańską. Łacina jest językiem kultury, a Kościół wpływa na edukację, sztukę i życie społeczne.

HIERARCHIA Świat jest uporządkowany według stanów i miejsc wyznaczonych przez Boga. Człowiek powinien wypełniać swoją rolę, a nie kierować się wyłącznie ambicją.

DWA PORZĄDKI Średniowiecze nie mówi wyłącznie o śmierci. Z jednej strony przypomina o przemijaniu i grzechu, z drugiej pokazuje wspólnotę, miłość, piękno, sztukę i nadzieję zbawienia.

2. Filozofie i postawy

AUGUSTYNIZM Człowiek jest wewnętrznie rozdarty między ciałem a duszą, światem doczesnym a pragnieniem Boga. Najważniejsza droga prowadzi przez poznanie własnego wnętrza.

TOMIZM Wiara i rozum mogą się uzupełniać. Świat ma hierarchiczny, uporządkowany charakter, a człowiek powinien rozpoznać swoje miejsce i odpowiedzialność.

FRANCISZKANIZM Wiara może być radosna. Ważne są ubóstwo, prostota, miłosierdzie, braterstwo i miłość do całego stworzenia.

SCHOLASTYKA Rozum służy porządkowaniu i wyjaśnianiu prawd wiary. Stąd zamykanie epoki do definicji, sporów i logicznego układu argumentów.

3. Wzorce osobowe

Wzorzec	Najważniejsze cechy	Gdzie go rozpoznać
Asceta / święty	wyrzeczenie, pokora, rezygnacja z dóbr, życie dla Boga	hagiografia, średniowieczne legendy
Rycerz	odwaga, honor, wierność władcy i wierze, gotowość do ofiary	„Pieśń o Rolandzie”
Władca	sprawiedliwość, obrona wspólnoty, odpowiedzialność za poddanych	epos rycerski, kronika
Człowiek wobec śmierci	pamięć o końcu, równość wszystkich, rachunek sumienia	Polikarp, danse macabre

4. Gatunki i pojęcia, które naprawdę się przydadzą

HAGIOGRAFIA żywot świętego, który pokazuje wzór pobożności i postępowania.

LITERATURA PARENETYCZNA utwór pokazujący bohatera godnego naśladowania, np. rycerza wiernego wartościom.

„Makbet”

William Szekspir - pełna lektura obowiązkowa.

★ SENS UTWORU

Powiedz to jednym zdaniem

Przepowiednia nie zmusza Makbeta do zbrodni. Bohater sam wybiera władzę za cenę morderstwa, a potem próbuje utrzymać ją przemocą. Zbrodnia niszczy jego sumienie, relacje i państwo.

Fabula w 6 krokach

Makbet i Banko spotykają wiedźmy. Makbet słyszy, że zostanie królem; przepowiednia budzi ukrytą ambicję.

Po przyjeździe Dunkana do zamku Makbet waha się, ale pod wpływem Lady Makbet zabija króla.

Korona nie daje spokoju. Makbet zleca zabójstwo Banka, ponieważ boi się przepowiedni dotyczącej jego rodu.

Władca staje się tyranem i morduje także rodzinę Makdufa. Zbrodnia przestaje być pojedynczym czynem - tworzy system przemocy.

Lady Makbet popada w obłąd i umiera. Makbet zostaje sam, uzależniony od kolejnych przepowiedni.

Las Birnam „rusza”, Makduf zabija Makbeta, a tron obejmuje prawowity następca, Malkolm.

Bohaterowie - tylko funkcje, które trzeba umieć wyjaśnić

Postać	Co musisz zapamiętać
Makbet	odważny wojownik, który wybiera ambicję; z czasem staje się tyranem i człowiekiem niszczonym przez lęk
Lady Makbet	uruchamia plan zbrodni i manipuluje mężem, ale później przegrywa z poczuciem winy
Banko	przyjaciół Makbeta i jego kontrast; słyszy przepowiednię, lecz nie wybiera zbrodni
Makduf	przeciwstawia się tyranii, traci rodzinę i przywraca sprawiedliwość, zabijając Makbeta
Dunkan / Malkolm	Dunkan jest prawowitym władcą, Malkolm oznacza powrót legalnego porządku

Jak rozumieć dramat

AMBICJA Makbet ma możliwość zatrzymania się przed zbrodnią. To pragnienie władzy, a nie sama przepowiednia, prowadzi go do działania.

WOLNA WOLA I LOS Wiedźmy mówią o przyszłości, ale nie podają moralnego rozkazu. Dramat pyta, czy człowiek może załamać własne decyzje przeznaczeniem.

WINA I SUMIENIE Makbet widzi krew i ducha Banka, a Lady Makbet odtwarza we śnie scenę zbrodni. Wina działa w psychice, nawet gdy sprawcy próbują ją ukryć.

WŁADZA zdobyta przemocą wymaga kolejnych zbrodni; zamiast bezpieczeństwa przynosi podejrzliwość, strach i samotność.

RELACJA MAŁŻEŃSKA Lady Makbet wzmacnia ambicję męża, ale później oboje osobno ponoszą psychiczny koszt zbrodni.

Młoda Polska

Młoda Polska: między niemocą a potrzebą czynu

Najważniejsze napięcie epoki: człowiek chce żyć intensywnie i działać, ale nie ufa już prostym odpowiedziom.

1. Ramy i źródła epoki

RAMY W Polsce przyjmuje się najczęściej około 1890–1918. Granice są umowne: nowe style i nastroje zaczynają się wcześniej, a wielu twórców działa również po 1918 roku.

NAZWY Młoda Polska, modernizm, fin de siècle i neoromantyzm opisują różne aspekty tego samego przełomu: nowe pokolenie, kryzys końca wieku, powrót do romantycznych pytań i wielość sztuk.

TŁO Zabory, rozwój miast i techniki, nierówności społeczne oraz pamięć dawnych klęsk sprawiają, że literatura pyta jednocześnie o jednostkę, naród, sztukę i wspólnotę.

REAKCJA Pozytywistyczna wiara, że wiedza i postęp uporządkują świat, słabnie. Nie oznacza to odrzucenia nauki, lecz nieufność wobec jednej prostej recepty na życie.

2. Światopogląd — cztery hasła

Pojęcie	Najkrótsze wyjaśnienie	Gdzie je widać
dekadentyzm	poczucie schyłku, bezsilności, braku celu i wiary w skuteczne działanie	Tetmajer; niemoc Poety w „Weselu”
Schopenhauer	cierpienie wynika z nieustannego pragnienia; ulgę daje wyciszenie, sztuka i ograniczenie woli	nastroje dekadence, pragnienie Nirwany
Nietzsche	siła, samoprzezwyciężenie, tworzenie siebie i afirmacja życia	„Kowal” Staffa; potrzeba czynu jako przeciwieństwo marazmu
Bergson	intuicja i wewnętrzne trwanie pozwalają uchwycić płynność życia lepiej niż sam rozum	nastrojowość, zmienność, zainteresowanie przeżyciem

3. Prądy i środki — rozpoznaj po działaniu

Zjawisko	Jak je rozpoznać	Funkcja
symbolizm	obraz lub przedmiot ma więcej niż jedno możliwe znaczenie	otwiera interpretację; np. złoty róg i chocholi taniec
impresjonizm	chwila, światło, kolor, ruch, dźwięk, mgła, synestezja	zapisuje ulotne wrażenie, nie stabilny opis świata
ekspresjonizm	wyolbrzymienie, kontrast, gwałtowna emocja, deformacja	pokazuje napięcie psychiczne lub społeczne
secesja	falista linia, dekoracyjność, roślinność, stylizacja, jedność sztuk	buduje nastrój i łączy tekst z plastyką
synkretyzm	łączenie rodzajów, stylów, sztuk i planów rzeczywistości	„Wesele” łączy realizm, fantastykę, historię, muzykę i symbol